

PORTRET ISHLASH VA UNING TEXNIKALARINI SODDALASHTIRILGAN HOLDA ISHLASH

Komoldinov Sirojiddin Jomoldin o‘g‘li

Odilova Moxigul Xakimxo‘ja qizi

Namangan davlat pedagogika instituti

Tasviriy san‘at va muhandislik grafikasi yo‘nalishi 3- bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada portret va uning turlari, portret ishlash texnikalari haqida so‘z yuritiladi. Zamonaviy rassomlar yoki o‘rganuvchilar uchun portretning dastlabki texnikalarini kreativ yondashuv asosida soddalashtirish haqida ma‘lumot beradi. Portret ishlashning tarixdagi ahamiyati haqida ma‘lumot berildi.

Kalit so‘zlar: portret, kompozitsiya, ranglar, ko‘nikma, malaka, san‘at, asarlar.

Dunyo go‘zalliklari ranglar bilan namoyon bo‘ladi. Tabiat, uning jonli va jonsiz qismlarini ranglar orqali ifodalash rassomning mahorati, dunyoqarashi yoki qaysidir ma‘noda psixologik holatiga bog‘liqdir. Shu o‘rinda o‘zbek rangtasvir ustalaridan Abdulxaq Abdullayev asarlari o‘z davri hamda bugungi kun uchun ham ahamiyatli hisoblanadi. Abdulxaq Abdullayev asarlari mahorat bilan tasvirlangan va bizga rang tanlash, kompaniya qilish kabi bir qator murakkab jarayonlarni ishlashimizga namuna bo‘lib xizmat qiladi. Bizga ma‘lumki tasviriy san‘at janrlari orasida portret janri aniq matematik xissob - kitobni talab qiladi. Agarda guruhli portret ishlasak bu jarayon yanada murakkablashadi. Tarixga nazar salsak portret faqatgina zodagon yoki boy insonlar uchungina ishlangan, agarda shoxlarning portreti kulganday o‘xshatib ishlamasa xattoki rassomni qatil etish kabi xolatlar ham kuzatilgan. Bu esa portret ishlashning qay darajada murakkab jarayon ekanligidan darak beradi. Mahorat maktabi sifatida portretchi rassomlarimiz ijod namunalarini sinchiklab kuzatish orqali o‘zimiz izlagan savollarga javob topishimiz mumkin. Masalan Abdulxaq Abdullayev asarlari "Oybek", "Jiyan Shaxlo" yoki "Komil Yashin" kabi asarlarni kuzatish yoki ko‘chirma sifatida ishlash o‘rganuchi uchun portret ishlashda rang qo‘yish, perispektiva, kompozitsiya kabi jarayonlar ko‘nikmasini yanada mahoratini kuchaytiradi. Bu albatta tasviriy san‘at bilan shug‘ullangan va qo‘li kelib qolgan o‘rganuvchilar uchundir. Lekin dastlabki o‘rganuvchilar uchun yoki boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun portret ishlashni o‘rgatishda dastlab multik qaxramonlarini suratlarini chizdirish yaxshi natija beradi. Asta - sekinlik bilan jarayonni murakkablashtirish ular uchun ham qiziqarli bo‘ldi albatta. Chunki multik qaxramon suratlari sodda va yorug‘ soyalar ham juda oson ishlanadi. Aslida o‘rta sinf o‘quvchilari juda ko‘p

xollarda multik qaxramon rasimlarini chizib turli estalik daftarlar va sovg'alarni bezatadilar bu ham ularning yoshiga va psixologik holatiga bog'liq jarayon. Portret ishlashda ham shunday jarayon ya'ni inson ko'zi qoshlari muhimdir. Chunki inson hissiyotlari ko'z mikikasiga kuchli namoyon bo'ladi. Portret harakterini ochish, ta'sirchanligini kuchaytirish ko'zlarni rangini to'g'ri tanlash va biologik joylashishini aniq tasvirlash bilan amalga oshiriladi.

Odam yuz qisimlarini to'g'ri joylashtirishda proporsiya olish yoki yuzni nisbatini to'g'ri bo'lish kerak. Inson yuzi uning irqlariga qarab turli shakllarda bo'ladi ya'ni yevrapoid odamlar ko'p xollarda cho'zinchoq yuzli va och rangli bo'lishadi. Mongaloid insonlar yuzlari yumaloqsimon va "bug'doyrang" bo'ladilar, negroidlar esa birmuncha to'qroq bo'lishlari ham bizga ma'lum. Odamlar irqlari to'rt xil lekin har bir inson o'ziga xos va betakror Olloh mo'jizasidir. Portret ishlashda individual yondoshish eng muhim jarayon. Ba'zi yozilmagan qonunlar o'zgarimasida (masalan: yuzni teng uch bo'lakga bo'lib ishlash) lekin uning qismlari (ko'z, qosh, lablar, burun) betakror bo'ladi.

Inson yuzining betakror bo'lishi biologik qonunlar bilan belgilab qo'yilgan.

Portret chizishni boshlash bor oz mashaqqatli lekin ko'plab mahoratli rassomlar juda ko'p nabroska qilish orqali yuksak darajalarga erishishgan va faqat ko'p mashq qilishni maslahat beradilar.

Portretning ko'plab turlari bor ya'ni inson yuzini hajviy (kulguli) tasvirlash, kubizmda tasvirlash, pop art uslubida tasvirlash lekin bugungi kunda ko'cha sanataida inson yuzini multik qaxramon ko'rinishida ishlash ayniqsa Yevropada juda urfga kirgan. Shu uslubda rasim ishlash ijtimoiy tarmoqlarda ham keng yoyildi, lekin realistiklikdan qochmagan holda.

Portretga rang berishda qalam orqali ishlash ko'p vaqt talab qiladi, akvarel bilan ishlashda ham uni qurishi yoki blikning yo'qolib ketishi kabi noqulayliklar kelib chiqadi yani o'quvchilar uchun shunday murakkab jarayonlarni bajarishda turli ish qurollari va ularni ishlash usullarini o'rgatish muhim hisoblanadi. Hattoki to'g'ri qog'oz tanlash ham muhim hisoblanadi.

Bugungi kun ijtimoiy tarmoqlarda mashhur insonlar portretini ishlash vidyolari juda mashhur va ularda bir vaqtning o'zida (akvarel, rangli qalam, guash va yaltiroq rangdagi) turli tipdagi bo'yoqlardan foydalanish urfga kirgan va kontentni yanada qiziqarli qiladi. Aslida turli tipdagi bo'yoqlardan bir vaqtning o'zida foydalanish bu juda zavqli jarayon va mahorat talab qilish bilan bir qatorda qulaylik ham beradi.

Shuning uchun o'quvchilarga bo'yoqlarni ishlatishda turli usullar o'rgatish kreativlikni oshiradi, natijaga erishish yo'lini qisqartiradi.

O'quvchiga tasvir ishlash va yoki portret chizishda rangni joylashtirish va realistik asar yaratishga yordam beradigan yana bir zamonaviy vosita raqamli

bo'yashdir. Raqamli bo'yashda akril bo'yoq turli ranglarda tayyor to'plam ichida bo'ladi. Akrilning qulayligi tez qotishi yoki bir rang boshqasini izsiz yopa olishidir, bu moybo'yoqning xarakteriga yaqin xissoblanadi. Bundan tashqari to'plamda ikki xil o'lchamdagi kistlar, lak va ramkali xolst bo'ladi. Xolatda tasvir ranglari ingichka chiziq bilan ajratilgan va raqamlangan bo'lishi, asta - sekin raqamlar asosida bo'yashdan tasvir hosil bo'lishi o'quvchiga rasim chizish, rang ko'rish yoki ajratishida sezilarli darajada ko'nikma, malaka beradi. Bugungi davr qulayliklari maksimal darajada inson ilmi uchun ishlaydi bulardan foydalana olish izlanuvchanligimizga bog'liqdir.

Tasviriy san'at bu tabiat va uning jonli, jonsiz qismlarini sevish, mehirlashdir. Tasviriy san'at inson yaralganda paydo bo'lgan va hali inson gapirishni bilmagan ibtidoiy davrida ham rasim chizgan bu esa tasvir ishlash juda qiziqarli va hissiyotlarni so'zsiz ko'rsata oladigan ijtimoiy hodisa deb atashimiz mumkin. Hamma insonlar ham surat chiza olmasada suratlarni tomosha qilib zavqlanadilar bu esa har bir shaxs qalbining to'rida ushbu go'zal sanatga bo'lgan mehridan darak beradi. Shuning uchun boshlang'ich sinf o'quvchilarining rasim chizish layoqatini qobiliyatga aylantirish va uni yuksak darajalarga ko'tarish ustozning fidokorligiga bog'liqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Abdullaev N.** *National Portrait Art of Uzbekistan* (Ўзбекистон Миллий портрет санъати). Toshkent: G. G'ulom nashriyoti, 2011
2. **Talipov N. X.** *Important Factors in Creating Portrait Compositions for the Professional Training of Future Fine Arts Teachers.* European International Journal of Pedagogics, No. 03 (2025)
3. **Baymetov B. B.** *Methods of Portraiture in the Process of Making Sketches and Drawings of the Human Face in Higher Pedagogical Education.* International Journal of Psychosocial Rehabilitation, 24(5) (2020)
4. **Ro'zixon Jalilova** *Representation of Human Face, Hands, Clothes in Painting and Pencil Drawing.* Texas Journal of Philology, Culture and History, 18 (2023)
5. **Khomidkhonova A.** *The Portrait Genre In The Fine Arts Of Uzbekistan Is Part Of the Work of Abdulhaq Abdullayev.* IJMRA, Vol. 04 Issue 11 (2021)
6. O'G'Likomoldinov, S. J., & Abdirasilov, S. F. (2023). ON THE INTEGRITY OF ILLUSTRATION IN PAINTING LESSONS AND ITS RELATIONSHIP WITH COMPOSITION ACTIVITY. *Экономика и социум*, (3-2 (106)), 168-171.
7. Komoldinov, S. J. O. (2026). The pedagogical significance of composition in pencil drawing lessons. *European Journal of Economic Dynamics and Policy*, 2(1), 21-24.
8. Komoldinov, S. J. O. G. L., & Isaboyeva, M. I. Q. (2026). Manzara janrini o'rgatishda rangtasvir texnikalarining metodik qo'llanilishi. *Science and Education*, 7(2), 344-349.
9. Jomoldin o'g'li, K. S. SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT.
10. Komoldinov, S. (2023, December). Qalamtasvir mashg'ulotlarida kompozitsiyaning ahamiyati. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: "Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions"* (Vol. 1, No. 01).

11. Rakhimov, K. (2023). The place of graphics in the fine arts. *Solution of social problems in management and economy*, 2(2), 5-8.
12. Rakhimov, K. (2023). THE ROLE OF PORTRAIT ARTISTS IN FINE ARTS. *Models and methods in modern science*, 2(2), 13-19.
13. Rakhimov, H. U. (2023). ANALYZING THE PROFESSIONAL QUALITIES OF FUTURE FINE ARTS TEACHERS BASED ON ART STUDIES. *Экономика и социум*, (1-1 (104)), 50-53.
14. Pulatov, D. S., & Kh, R. U. (2019). On fine arts and its varieties. *Вестник магистратуры*, (4-4 (91)), 89-90.
15. ogli Rakhimov, H. U. AJMR. *AJMR*.
16. Oripov, B. B. (2025). Ideals of the third renaissance and their artistic expression in the fine art of Uzbekistan. *Academic Journal of Science, Technology and Education*, 1(8), 28-32.
17. Oripov, B. B. (2025, December). INCREASING THE SCIENTIFIC COMPONENT OF THE ART OF POTTERY IN STUDENTS. In *International Conference Platform* (No. 6, pp. 134-137).
18. Oripov, B. B. (2025). The connection of fine arts to biological science. *Science and Education*, 6(12), 621-626.
19. BADIRJANOVICH, O. (2020). THE ROLE OF CERAMICS IN PROFESSIONAL TRAINING OF YOUNG PEOPLE IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM. *THE AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE AND EDUCATION INNOVATIONS Учредители: The USA Journals*, 2(9), 447-451.
20. Oripov, B. (2025). O ‘QUVCHILARNING RUHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA VA TARBIYALASHDA, XALQ AMALIY SAN’ATINING O ‘RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2, 4-3.
21. Oripov, B. N. (2008). Tasviriy san’at ta’limida didaktika.
22. Oripov, B. N. (2006). Fine art and its teaching methodology. *Tashkent-2005." SCIENCE-INTELLIGENCE*.
23. Oripov, B. (2004). Jahon san'ati tarixi. 3 qismli.
24. Oripov, B. (2004). San'at tarixidan qisqacha izohli lug'at.
25. Yuldashev, J. (2024). BO ‘LAJAK TARIX O ‘QITUVCHILARINI TAYYORLASH JARAYONIGA AKSIOLOGIK YONDASHUVNI JORIY ETISHNING METODIK XUSUSIYATLARI. *Farg'ona davlat universiteti*, (5), 6-6.
26. Yuldashev, J. (2024). BO‘LAJAK TARIX O‘QITUVCHILARIDA AKSIOLOGIK POZITSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI. " ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ" международный научно-методический журнал, 1(9).
27. Yuldashev, J. BO ‘LAJAK TARIX O ‘QITUVCHILARINING AKSIOLOGIK POZITSIYASINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. *DENE TÁRBIYASÍ HÁM SPORT*, 251.
28. Ogli, Y. J. A. The Content of the Introduction of the Development of the Axiological Approach in Future History Teachers. *JournalNX*, 10(10), 34-38.
29. Yuldashev, J. (2024). DEVELOPING THE AXIOLOGICAL POSITION OF FUTURE HISTORY TEACHERS—AS AN IMPORTANT DIRECTION OF HISTORY EDUCATION. *Академические исследования в современной науке*, 3(50), 33-36.

30. Abdurakhimovich, Y. J. (2024, December). THE MAIN CRITERIA FOR DEVELOPING A SYSTEM OF VALUES IN THE TRAINING OF FUTURE HISTORY TEACHERS. In International Conference on Economics, Finance, Banking and Management (pp. 201-205).
31. Abdurakhimovich, Y. J. (2024, December). THE MAIN CRITERIA FOR DEVELOPING A SYSTEM OF VALUES IN THE TRAINING OF FUTURE HISTORY TEACHERS. In International Conference on Economics, Finance, Banking and Management (pp. 201-205).
32. Yuldashev, J. (2024). DEVELOPING THE AXIOLOGICAL POSITION OF FUTURE HISTORY TEACHERS—AS AN IMPORTANT DIRECTION OF HISTORY EDUCATION. Академические исследования в современной науке, 3(50), 33-36.
33. Ogli, Y. J. A. The Content of the Introduction of the Development of the Axiological Approach in Future History Teachers. JournalNX, 10(10), 34-38.
34. Abdurakhimovich, Y. J. (2024, December). THE MAIN CRITERIA FOR DEVELOPING A SYSTEM OF VALUES IN THE TRAINING OF FUTURE HISTORY TEACHERS. In International Conference on Economics, Finance, Banking and Management (pp. 201-205).
35. Yuldashev, J. (2024). DEVELOPING THE AXIOLOGICAL POSITION OF FUTURE HISTORY TEACHERS—AS AN IMPORTANT DIRECTION OF HISTORY EDUCATION. Академические исследования в современной науке, 3(50), 33-36.
36. Ogli, Y. J. A. The Content of the Introduction of the Development of the Axiological Approach in Future History Teachers. JournalNX, 10(10), 34-38.
37. Yuldashev, J. (2024). BO‘LAJAK TARIX O‘QITUVCHILARIDA AKSIOLOGIK POZITSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI. " ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ АКМЕОЛОГИЯ" международный научно-методический журнал, 1(9).
38. Odilboyeva, U. Z. (2025, December). The scientific and pedagogical influence of teacher cognition theory on method selection in the educational process. International Conference Platform, 6, 152–157.
39. Odilboyeva, U. Z. Q. (2026). O ‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA TERMINLAR HOSIL BO ‘LISHINING QIYOSIY TAHLILI. *Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi*, (1), 32-36.
40. Odilboyeva, U. Z. (2026, January). THE DEVELOPMENT OF AUTOPEDAGOGICAL COMPETENCE IN STUDENTS DURING ENGLISH LANGUAGE EDUCATION. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 90-93).
41. Yunusov, G. O. (2026). TALABA-YOSHLAR MA’NAVIYATINI YUKSALTIRISHDA XALQ FOLKLOR SAN’ATINING O ‘RNI. *Mahalliy va xalqaro konferensiyalar platformasi*, (3), 58-62.
42. Rakhimov, H. U. (2026, January). THE SIGNIFICANCE OF AUTOPEDAGOGICAL COMPETENCE IN VISUAL ARTS EDUCATION. In *Claritas Conference Platform* (No. 1, pp. 30-34).
43. Umarjon ogli, H. R. (2021). Technologies for improving composition and drawing skills based on the rules of composition. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 765–767.